

Halise Karaaslan-Şanlı
Araş. Gör.
Ankara Üniversitesi İletişim Fakültesi

Basında ve Mecliste 1948 Tasfiyesine İlişkin Tartışmaların Söylemi

Bilimsel özerklik ve özgür üniversite demokratik toplumların vazgeçilmez önceliklerinden biri olarak kaydedilebilir. Oysa Türkiye’de bilimsel bilginin üretildiği kurumlar olan üniversiteler tarihine bakıldığında; bilim adamları ve kadınlara yönelik olarak gerçekleştirilen ve “tasfiye” şeklinde terimleşen düzenlemelerin neredeyse sürekli hale geldiği görülmektedir. İlk kez 1870 yılında Darülfünun’da başlayan tasfiye olayını, 1909–1913 yılları arasında Askeri Tıp Okulu ve Sivil Tıp Okulunun birleşmesinin ardından kurulan Tasfiye Komisyonu’nun yaptığı tasfiyeler takip etmiştir. Bunların ardından ise 1919’da Tıp Fakültesi’nde, 1922 yılında Darülfünun Edebiyat Fakültesi’nde, 1933’de “tensikat” adıyla anılan yeni Darülfünunda görevli öğretim üyelerine yönelik tasfiyeler izlemiştir. Üniversitelerde beşinci tasfiye 1948 yılında yapılmıştır. Bu tasfiye öncekilerden ve sonrakilerden farklıdır. Özerk üniversiteden, özerkliği getiren siyasal iktidar tarafından özerkliğe ve bilim özgürlüğüne aykırı olarak yapılmıştır. Ankara Üniversitesi Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesinden iki profesör ve bir doçentin görevine TBMM’nce çıkarılan bir yasayla son verilmiştir. 1948 tasfiyesini 1960 yılında MBK üyeleri tarafından yapılan ve 147 öğretim üyesinin işine son verilmesi nedeniyle”147”likler diye adlandırılan tasfiye olayı ve 1980 darbesinin ardından yapılan, 1402 sayılı sıkıyönetim yasasıyla gerçekleştirilen tasfiye olayları takip etmiştir.

Türkiye’de yaşanan tasfiye olayların dikkat çekici yönü; 1870 ve II. Meşruiyetle başlayan tasfiyeciliğin giderek kurumsallaşmış olması, tasfiyelerin üniversite dışındaki güçlerin istek ve kararı ile gerçekleşmesi ve üniversitelerin bu tasfiyelere karşı ciddi bir tepki gösterememesidir. 1909 tasfiyesi Harbiye ve Maarif Nazırlarının kurduğu bir komisyon, 1933 tasfiyesi üniversite dışı bir komisyon, 1948 tasfiyesi TBMM, 1960 tasfiyesi doğrudan yasama gücünü elinde bulunduran Milli Birlik Komitesi, 1980 tasfiyesi sıkıyönetim komutanları ve YÖK işbirliği ile gerçekleştirilmiştir.

1909 yılında başlayan ve 1980’e değin belli aralıklarla tekrarlanan tasfiyeler üzerine akademik alanda sınırlı sayıda çalışma yapılmıştır. “Basında ve Mecliste 1948 Tasfiyesine İlişkin Tartışmaların Söylemi” başlıklı bildiriyle amaçlanan; 1948 yılında Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesinde Pertev Naili Boratav, Niyazi Berkes ve Behice Boran’ın tasfiyesi sürecinde basında yer alan haber ve yorumlar ile yasama organı TBMM’de tutanaklarda dile getirilen görüşlerin özgür üniversite kavrayışıyla ilişkisini sorgulamaktır. Bu araştırma iktidar bloğunun iki ortağı olan basın ve meclisin “demokratik ve özerk üniversite” tasavvurlarını ortaya koymaya çalışacak ve Türkiye’de siyasal iktidarlarca yeğlenen söylemlerin sürekliliğine ilişkin ifade ve anlamlandırma biçimlerini sergilemeye çalışacaktır.